

Література

1. Ливайн Д.С., Кейхун Д.Р., Кофер У.Р., Уинстэд Э.Л., Стокс Б. Дж. Пожары в бореальных лесах и выброс парниковых и химических активных газов// Устойчивое развитие бореальных лесов. – Тр. VII ежегодн. конф. МАИБЛ, 19-23.08. – 1996. – СПб: СПбНИИЛХ, 1997.
2. Зібцев С.В., Савушик М.П. Аналіз сучасної лісопожежної обстановки і стану проти-пожежної охорони радіаційно-забруднених лісів у зонах безумовного та гарантованого відсе-лення// Проблеми екології лісів і лісокористування на Поліссі України/ Наукові праці Полісь-кої АЛНДС. – Житомир: Волинь. – 1998, вип. 5. – С. 138-146.
3. Зибцев С.В. Стан охорони лісів від пожеж в Україні та головні напрямки його покращення// Наук. вісник НАУ: Зб. наук. праць, 2000, вип. 25. – С. 319-328.
4. Удилов В.П., Киселев Я.С. О прогнозировании скрытого горения при почвенных по-жарах// Лесное хоз-во. – 1985, № 8. – С. 59-181.
5. Курбатский Н.П. Техника и тактика тушения лесных пожаров. – М.: Гослесбумиздат, 1962. – 36 с.
6. Надежный заслон от огня (из опыта работы Клесовского лесхозага Ровенской обла-сти)// Новое в науке и технике лесного хозяйства: Наук.-техн. рефер. сб. – М.: ЦБНТИлесхоза, 1986, № 17. – 9 с.
7. Шешуков М.А., Пешков В.В., Михель В.А. О повышении пожароустойчивости лес-ных культур// Лесное хозяйство, 1986, № 5. – С. 53-55.
8. Никодимов И.Д. Беречь лес от огня – главная задача лесоводов// Лесное хозяйство, 1985, № 8. – 57 с.
9. Кузнецов Ю.А. Оптимальная ширина защитных лесопожарных полос в условиях За-байкалья// Лесное хозяйство, 1985, № 8. – 62 с.
10. Легче предупредить (ред.)// Лесное хозяйство, 1988, № 4. – С. 162-187.
11. Червонный М.Г. Охрана лесов. – М.: Лесн. пром-сть, 1974. – С. 180-230.
12. Львов П.Н., Орлов А.И. Профилактика лесных пожаров. – М.: Лесн. пром-сть, 1984. – С. 116-189.
13. Попов Ю.В. Охрана труда и противопожарная защита. – М.: Лесн. пром-сть, 1984. – 96 с.
14. Лесная энциклопедия. – Т. II. – М.: Советская энциклопедия, 1986. – С. 282-283.
15. Правила пожарной безопасности в лесах СССР. – М.: Минлеса РСФСР, 1977. – С. 16-192.

УДК 630*9

*Проф. І.М. Синякевич, д-р екон. наук;
доц. В.С. Дудюк, канд. екон. наук – НЛТУ України*

КОНЦЕПЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЦІНОВОЇ ПОЛІТИКИ В ЛІСОВОМУ ГОСПОДАРСТВІ УКРАЇНИ

Подано еколого-економічне тлумачення суті продукції лісового господарства. Концепція національної цінової політики розглядається як теоретична основа рефор-мування лісового господарства України на засадах ринкової економіки. Передбачено розвиток національного ринку продукції лісовирощування та лісогосподарського ви-робництва, а також удосконалення цінової політики щодо продукції лісозаготівель.

Ключові слова: продукція лісового господарства; концепція національної ці-нової політики; реформування; сталий розвиток.

Prof. I.M. Synyakevych; assist. V.S. Dudyuk – NUFWT of Ukraine

Conception of national price policy in forestry of Ukraine

The ecological and economical interpretation is given of essence of products of fo-restry. Conception of national price policy is considered as a theoretical basis of reformati-on of forestry of Ukraine on the bases of market economy. Foresees the national market development of forestry products and also improvement of price policy in relation to the products of the timber cutting.

Keywords: products of forestry; conception of national price policy; reformation; steady development.

У багатьох наукових працях висловлюються думки щодо об'єктивної необхідності реформування лісового господарства на засадах ринкової економіки [1-5]. Гострій критиці піддається національна цінова політика щодо продукції лісового господарства, оскільки лісові такси на деревину на корені виконують головним чином фіскальну функцію [3].

Відсутність ефективної державної цінової політики стримує поступ України до сталого лісового господарства. Мета цієї роботи – розробити концепцію національної цінової політики для лісового господарства України, яка б враховувала національні особливості лісокористування і сприяла б сталому розвитку окремих регіонів.

Національний ринок продукції лісового господарства: проблеми розвитку. У лісовому господарстві України збереглися до цього часу архаїчна система управління та недосконалий економічний механізм. Ринок продукції і послуг недостатньо розвинутий. Відсутність дієвої конкуренції на ринку продукції лісового господарства не сприяє підвищенню ефективності лісокористування.

Автори цієї роботи у складі продукції лісового господарства виділяють продукцію лісовирощування, лісогосподарського виробництва і лісозаготівель. Продукція лісовирощування – це сукупність компонентів лісових ресурсів, які вирощені культурним шляхом або без втручання людської праці і їх використовують чи вони придатні для використання для потреб національної економіки та населення [1, с. 354]. Продукція лісогосподарського виробництва – це сукупність послуг, які виконують юридичні і фізичні особи з метою відтворення і охорони лісів [1, с. 354]. Продукція лісозаготівлі – це корисний результат виробничо-господарської діяльності, отриманий у процесі заготівлі продукції лісовирощування [1, с. 354]. Продукцію лісозаготівлі ми трактуємо у дещо ширшому розумінні (вона охоплює всі лісові товари, що можуть бути виготовлені в лісі з компонентів ДМФР [6]) порівняно з традиційним тлумаченням, коли до неї включають тільки круглі лісоматеріали.

Як відомо з літературних джерел, не в усіх європейських країнах функціонують національні ринки цих груп продукції лісового господарства. Так, в Україні, Російській Федерації та Республіці Білорусь добре сформовані тільки національні ринки продукції лісозаготівель.

У Польщі реформування лісового господарства починалося зі становлення національного ринку продукції лісогосподарського виробництва. Водночас, у цій країні, як і в багатьох інших державах Європи (наприклад, Німеччині, Австрії, Швейцарії, Бельгії) практично не сформовані національні ринки продукції лісовирощування. Вони були в цих країнах у минулому, але зникли у процесі еволюційного розвитку лісового господарства. Поряд з тим, такі ринки та оренда лісів збереглися у Канаді, в якій домінують державні ліси (становлять 95 % [1]).

Продаж лісу на корені стає чимраз все менше привабливим для покупців, оскільки пов'язаний з недостатньою визначеністю якості продукції та чисельними екологічними та економічними ризиками, які існують у лісозаготівельному виробництві. Поряд з тим, він є об'єктивно необхідний там, де ліси

перебувають в руках дрібних лісовласників, які самостійно займаються лісовим менеджментом. Правда, дрібні лісовласники в європейських країнах дедалі частіше створюють об'єднання, управління якими здійснюють кваліфіковані менеджери. Таким чином дрібні лісовласники уникають економічних і екологічних ризиків, що пов'язані з продажем лісу на корені.

Ринки продукції лісового господарства характеризуються складною специфікою, яка зумовлена еколого-економічними особливостями лісовирощування. Так, продукція лісовирощування є одночасно і багатокомпонентним об'єктом природокористування, який виконує чисельні екологічні функції поза рамками ринкових відносин. Суспільне значення цих екологічних благ, як правило, превалює над економічним значенням продукції лісовирощування.

У зв'язку з глобальною деградацією довкілля і об'єктивною необхідністю сталого розвитку лісового господарства та збереження біорізноманіття, дедалі більша частка лісів набуває статусу спеціальних природоохоронних зон, життєдіяльність яких підтримують за рахунок бюджетних коштів, екологічних фондів та інших джерел.

Особливо складна ситуація складається на ринках продукції лісового господарства в гірських лісах, суспільне значення екологічних функцій яких є особливо вагомим. Світова практика свідчить про те, що в гірських лісах неможливо вести конкурентоспроможне лісове господарство на засадах ринкової економіки [2-3]. У зв'язку з цим гірські лісові території України варто розглядати не як джерело сировини, а як об'єкти природи, що придатні для розвитку конкурентоспроможної рекреації.

Концепція розвитку національного ринку продукції лісовирощування, що представлена в цій роботі, базується на таких постулатах:

- лісове господарство України буде достатньо ефективним і спрямованим на всебічне задоволення економічних, екологічних, соціальних і духовних потреб українського народу тільки тоді, коли будуть добре розвинуті всі сектори ринку продукції лісового господарства, наведені на рис. 1;
- оскільки становлення лісового господарства України відбувалося в умовах радянської адміністративно-командної економіки, чимало сегментів ринку продукції лісового господарства залишаються слабо розвинутими (до них можна віднести послуги щодо відтворення лісів, сприяння розвитку мисливського господарства, туризму, рекреації, побічного користування лісом тощо) або нерозвинутими цілком (наприклад, ринок стиглих насаджень, що відведені для головного користування). Національна лісова політика повинна сприяти, насамперед, розвитку слабких, але перспективних сегментів ринку продукції лісового господарства;
- оскільки лісове господарство України продовжує деградувати під впливом негативних зовнішніх екологічних ефектів, стає чимраз менше привабливим і більше ризикованим сектором підприємницької діяльності (особливо території, забруднені радіонуклідами та кислотними дощами), разом з розвитком ринків продукції лісового господарства варто стимулювати розвиток сталого лісокористування за рахунок коштів державного і місцевого бюджетів, екологічних фондів та інших джерел;
- процес становлення різних секторів ринку продукції лісового господарства не повинен супроводжуватися руйнацією виробничої структури існуючих лі-

сових підприємств (автори цієї статті застерігають проти штучного роз'єднання лісогосподарського від лісозаготівельного, мисливського, сільськогосподарського, деревообробного та інших виробництв з метою сприяння розвитку ринків продукції лісового господарства).

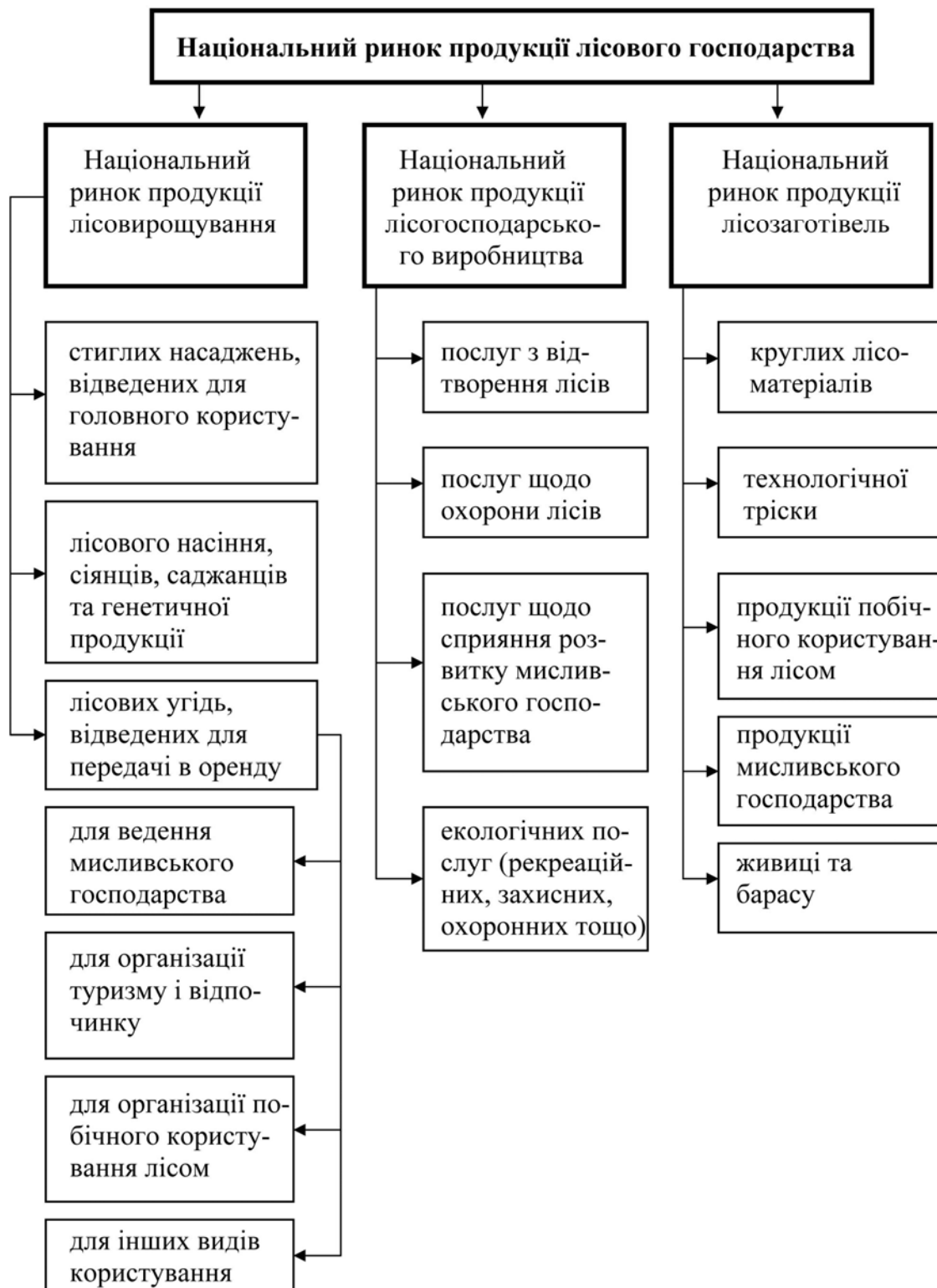

Рис. 1. Концепція розвитку ринків продукції лісового господарства України

Цінова політика щодо круглих лісоматеріалів. Якщо в роки існування СРСР питання ціноутворення були в центрі уваги радянських економістів (в тому числі в лісовому секторі економіки), то з проголошенням незалежності України публікації з питань ціноутворення в лісовому господарстві

зникли, а проблема ціноутворення (найбільш складна для сучасної еколого-економічної ситуації, яка характеризується зростанням глобальних екологічних загроз) опинилася на узбіччі фундаментальної економічної теорії.

Чимало українських економістів і лісових політиків покладається на те, що найкращим регулятором цін на продукцію лісового господарства є ринок. Як свідчить практика ведення лісового господарства у країнах Європи, ринок не завжди буває надійним регулятором (особливо, коли це пов'язано з інтересами майбутніх поколінь та екологічними функціями лісів). Так, лісове господарство землі Баварія (Німеччина) впродовж останніх п'яти років було збитковим. Збитковим є лісове господарство в Швейцарії та Австрії.

Варто звернути увагу на те, що недосконалий національний ринок з його корумпованим тіньовим сектором також не став надійним і ефективним інструментом регулювання економічних відносин у лісовому господарстві. Основні недоліки діяльності державних лісогосподарських підприємств, що пов'язані з недосконалою ціновою політикою та маркетинговою діяльністю, такі:

- значний розрив між рівнем цін на круглі лісоматеріали на міжнародному і національному ринках;
- стійка тенденція нагромадження великих обсягів готової продукції на складах державних лісогосподарських підприємств, які в окремі роки перевищували мільйон кубометрів круглих лісоматеріалів);
- монопольно висока рентабельність послуг посередницьких організацій;
- як і в радянські часи, державні лісогосподарські підприємства спочатку заготовляють лісоматеріали, після чого намагаються їх продати (німецький менеджер, навпаки, спочатку домовляється з потенційним покупцем, після чого приступає до виконання замовлення [7]);
- ціни на продукцію лісовирощування недостатньо ув'язані з цінами лісозаготівель, а останні – з цінами на продукцію глибокої механічної, хіміко-механічної та хімічної переробки деревини (у США кореневі ціни на деревину в лісі встановлюються не тільки з врахуванням потенційної рентабельності круглих лісоматеріалів, але і з врахуванням рентабельності продукції виробництв, що здійснюють глибоку переробку сировини [8]);
- ціни на круглі лісоматеріали недостатньо диференційовані (не враховують повною мірою ефект, який створюється у споживача).

Низькі ціни на круглі лісоматеріали на національному ринку призводять до нераціонального використання лісосировинних ресурсів. Вони суперечать принципам сталого розвитку лісового господарства, оскільки сприяють експорту круглих лісоматеріалів і виснаженню слабкої національної лісосировинної бази на шкоду майбутнім поколінням і економічній безпеці України. Необхідно мати на увазі те, що попит на круглі лісоматеріали, а відповідно ціна на них, мають тенденцію на міжнародному ринку до зростання. У майбутньому ця тенденція буде проявлятися дедалі динамічніше, оскільки самовідновлювані природні ресурси вичерпуються, а їх добування переміщається у складніші еколого-економічні умови. Вона додатково буде стимулювати попит на круглі ділові лісоматеріали та дрова. Так, впродовж останніх п'ятнадцяти років у багатьох європейських країнах спостерігається збільшення частки дров у структурі енергоносіїв. Ця тенденція існує в Україні.

Усе це свідчить про об'єктивну необхідність зміцнення державної цінової політики на круглі лісоматеріали в напрямку, який би сприяв розвитку лісового господарства на засадах самоокупності.

Цінова політика щодо стиглих насаджень або дерев, які відведені для головного користування

Оскільки в Україні відсутній ринок стиглих насаджень або дерев, які відведені для головного користування, дуже важливо закласти правові основи для його ефективного функціонування. Така перспектива відкривається із прийняттям нового Земельного кодексу України, який передбачає державну, комунальну і приватну власність на землю [9]. Вона може бути особливо привабливою у випадку реформування лісового господарства на засадах ринкової економіки [2].

Потреба у функціонуванні такого ринку може виникнути у таких випадках:

- коли технологія лісозаготівель у конкурентів виявиться ефективнішою (такими конкурентами можуть бути державні або комунальні лісогосподарські підприємства, або спеціалізовані мобільні приватні лісозаготівельні компанії);
- у випадку законодавчого розділення лісогосподарського і лісозаготівельного виробництва (на думку авторів статті, таке розділення є небажаним);
- у випадках появи приватних лісів та слабких комунальних лісогосподарських підприємств, не забезпечених сучасною лісозаготівельною технікою.

Цінова політика щодо стиглих насаджень або сукупності дерев, що відведені для головного користування, повинна бути такою:

1. Ціна стиглого насадження або сукупності дерев, які відведені для головного користування, не повинна бути меншою від мінімальної, що визначається за такою формулою:

$$Z_{\min} = \sum_{t=1}^T C_t \cdot K_t + \Pi_n, \quad (1)$$

де: $Z_{\min}$ – мінімально-допустима ціна стиглого насадження або сукупності дерев; T – тривалість обороту рубання нового насадження, що буде створене після вирубування стиглого насадження; C_t – витрати на проведення лісовідновлюваних робіт в t -го році ($t = 1, 2, \dots, T$); K_t – коефіцієнт дисконту для t -ому p ; Π_n – нормативний прибуток лісовласника за період обороту рубання нового насадження (T).

2. Ціна стиглого насадження або сукупності дерев, що відведені для головного користування, не повинна перевищувати максимально допустимої у випадках, коли воно продається на лісових торгах (аукціонах). Аукціонна коренева ціна деревостану може бути більшою від максимально допустимої ($Z_{\max}$), що визначається за формулою:

$$Z_{\max} = Z_{\text{л}} - C_{\text{п}} - \frac{K \cdot p}{100}, \quad (2)$$

де: $Z_{\max}$ – максимально допустима ціна стиглого насадження або сукупності дерев, що відведені для головного користування; $Z_{\text{л}}$ – ціна лісопродукції (круглих лісоматеріалів, технологічної тріски тощо), яку можна виготовити з

деревини на корені, що відведена для головного користування; C_{π} – повна собівартість лісопродукції (Z_{π}) (за винятком кореневої плати за спеціальне використання деревини), а також транспортні витрати, пов'язані з доставкою лісопродукції в пункт реалізації; K – основний і обіговий капітал, необхідний на заготівлю лісопродукції в лісі та її транспортування у пункт реалізації; p – банківський відсоток.

3. У тих випадках, коли на лісові ділянки, що відведені для головного користування, немає покупців, вони повинні зніматися з продажу до того часу, поки ситуація на ринку не зміниться на краще.

Висновки

1. Цінова політика є ефективним інструментом, за допомогою якого можна домогтися істотного поступу в напрямку до сталого управління лісами.
2. Цінова політика повинна сприяти розвитку ринків продукції лісового господарства. Удосконалення цінової політики в лісовому господарстві України доцільно здійснювати разом з творенням національної лісової політики, спрямованої на стимулювання сталого розвитку лісового господарства [3].
3. Удосконалення цінової політики у сфері лісового господарства варто розвивати в рамках концепції про граничні ціни.

Література

1. **Синякевич І.** Економіка лісокористування: Підручник. – Львів: ІЗМН, УкрДЛТУ, 2000. – 402 с.
2. **Синякевич І.** Екологічна і лісова політика: Зб. наук. праць. – Львів: ЗУКЦ. – 2004, вип. 2. – 143 с.
3. **Синякевич І.** Лісова політика. – Львів: ЗУКЦ, 2005. – 224 с.
4. **Коваль Я.В., Мишенин Е.В., Царенко А.М.** и др. Воспроизводство лесных ресурсов: эколого-экономические проблемы. – К.: СОПС Украины НАН Украины, 2002. – 315 с.
5. **Мишенин Е.В.** Формирование арендных отношений в лесном хозяйстве на экологической основе// Вісник Української академії банківської справи. – Львів: УкрАБС. – 1997, № 2. – С. 115-119.
6. **Тупиця Ю.Ю.** Экономические проблемы комплексного использования и охраны лесных ресурсов. – Львов: Вища шк., 1976. – 216 с.
7. **Кременецька Є.** У Німеччині довіряють лісничим і директорам підприємств// Лісовий і мисливський журнал, 2005, № 5-6. – С. 16-18.
8. **Польовський А.М.** Економічні, соціальні та екологічні аспекти визначення рівня корневих платежів в Україні// Наук. вісник УкрДЛТУ: Менеджмент природних ресурсів, екологічна і лісова політика. – Львів: УкрДЛТУ. – 2004, вип. 14.2. – С. 115-123.
9. **Земельний кодекс України.** Затверджений Верховною Радою України від 21.06.2001 р// Відомості Верховної Ради України, 2002, № 2, 3. – С. 27.

УДК 630*6

Ст. викл. **Ю.В. Муравйов**, канд. екон. наук – НЛТУ України

МЕНЕДЖМЕНТ МИСЛИВСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Розглянуто поняття менеджменту у системі ведення мисливського господарства та його соціально-етичні аспекти. Подаються функції менеджменту та їх значення у процесі охорони, відтворення та раціонального використання ресурсів мисливських угідь та фауни.

Ключові слова: менеджмент, мисливське господарство, планування, організація взаємодії, мотивація, контроль.